

ВІДТВОРЕННЯ НЕГАТИВНИХ ДІЙ, УЧИНКІВ ЛЮДИНИ У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У пропонованій статті авторка описує один із фрагментів мовної картини світу крізь призму української ментальності. Унаслідок проведеного дослідження зазначеної групи фразеологізмів робиться висновок про докладне відображення названих дій людини у стійких виразах, що засвідчує її глибинні знання про себе, а також уміння критично ставитися до різноманітних негативних проявів буття і поведінки.

Ключові слова: фразеологізм, мовна картина світу, українська ментальність, негативні дії, вчинки людини.

Annotation. The article focuses on one of the fragments of language world model as reflected in Ukrainian mentality. As a result of studying an indicated group of phraseologisms a conclusion is made about a detailed reflection of human actions under analysis in set expressions, witnessing about his and her profound knowledge concerning themselves, on the one hand, as well as the ability of critical attitude towards various negative manifestations, on the other.

Key words: phraseologism, language world model, Ukrainian mentality, set expressions, manifestations.

Сучасні мовознавчі дослідження все активніше спрямовуються на вивчення мови з огляду на її творця, український народ, який породив найрізноманітніші мовні явища як ключові елементи національної культури. Серед цих мовних явищ чільне місце належить стійким виразам – тій скарбниці, в яку народ складає «своє давнє життя, свої сподівання, розум, досвід, почування» (Панас Мирний) [Цит. за 11, с.6]. Цікавим є концептуальний аналіз досліджуваних явищ [1, 2, 13 тощо]. Нині учені по-новому трактують утворення й функціонування фразеологізмів. Стійкі вирази описуються як знаки «мови» культури [див., наприклад, 5–11, 14,16, 19, 21, 22 тощо]. Науковці простежують лінії смислових зв'язків між мовним значенням фразеологізму і діючою в ньому археологією культури, а також сучасні установки культури. Вони усвідомлюються носіями мови через сприйняття образної основи фразеологізмів чи виникають в їх свідомості на рівні підсвідомого володіння культурно-значимими смислами [4, с.4]. Нині також захищено ряд дисертаційних досліджень, присвячених лінгвокультурологічному аналізу стійких виразів [3, 12, 15, 17, 18 тощо]. Проте зазначена нами група фразеологізмів ще не була предметом окремого докладного наукового пошуку з огляду на ментальні особливості, отже видається нам актуальною і новою. Продовжуючи серію публікацій стосовно декларованої проблематики, ми ставимо собі за мету у цій статті якомога повніше зафіксувати стійкі вирази української мови на позначення негативних дій, учинків людини і описати їх як мовні знаки, що відтворюють деякі риси української ментальності. Джерельною базою слугував Словник фразеологізмів української мови, далі СФУМ [20].

Зібраний матеріал ми поділили на двадцять мікрогруп, що, на наш погляд, найповніше відтворюють негативні дії, вчинки людини. Українці здавна несхвально ставилися до людей, які нічого не роблять. Тому, очевидно, ця мікрогрупа виявилася найбільш репрезентативною:

1) нічого не робити – *баглаї бити; байдики (байдиди, діал. гандри) бити*. Наприклад, у тексті: Глянеш, скільки тих старшокласників, - парубчаки ж, траси могли б будувати, а вони ціле літо *байдиди б'ють...* (О.Гончар) [СФУМ, с.28]; *і голки в руки не брати; ні (ані) за холодну воду; не братися/не взятися і (ні, ані) за холодну воду; вигриватися на печі; ганяти бліх (собак); ганяти вітер по вулицях (по світу); ловити вітрів; давати горобцям дулі; знати (тільки) з миски (з носа) та в рот; і навіть пальцем не кивнути (не ворухнути, не поворушити і т. ін.); і це й кіт не валявся; то круть, то верть; ні не кувати, ні не молоти; витрішки купувати; витрішки ловити; на витрішки; лежати на перинах (на печі, на подушках і т. ін.)*. Наприклад, у тексті: Хіба б і ми не лежали на перинах так само, як вони, коли б у нас такі достатки?.. (Панас Мирний) [СФУМ, с. 331]; *ворон (галки, галок і т. ін.) лічити; тав ловити; дурних у решето ловити; ловити мух; решетом у воді зірки ловити; ханьки м'яти; облежувати боки; обтирати (отирати, витирати і т.ін.) кутки; обтирати/пообтирати спиною стіни (крейду, глину і т.ін.); ледаря празнувати; пуститися в ледацю*. Наприклад, у тексті: Батьки, які синів не вчили, .. кипіли в нефті [нафті] в казанах; Що через їх синки в ледацю *Пустилися*, пішли в нінащо (І.Котляревський) [СФУМ, с.588]; *справляти охи; справляти посиденьки (рідше сидні); стріляти (бити) з гармат по горобцях; тинятися з кутка в куток; палець об палець не вдарити; відмахнутися рукою; сидіти і не рипатися; небо коптити*. Наприклад, у тексті: Для чого ти сам *небо коптиш?* – О, це питання складне, над ним я саме роздумую в ці дні (О.Гончар) [СФУМ, с. 308]; *не в ті двері попасти; тертися та м'ятися; як свекор пелюшки;*

2) робити щось абияк, допускати помилки, робити негідні вчинки, втрачати авторитет, зазнати краху – *валити через пень колоду*. Наприклад, у тексті: Дарма *колоду через пень валити* (Укр. присл.) [СФУМ, с. 50]; *валяти (клеїти) дурня; відбиватися/відбитися від дому; знов за рибу гро-*

шиї – уперто наполягати на чомусь; *давати маху*; *опинитися/опинятися в дурних* (у дурнях); *дурити світом*; *дурити голову кому*; *добиратися/добратися до самих печінок*; *доводити/довести до ручки*; *добивати/добити до копила* – занедбати все; *програватись/програтись до нитки*; *коти-тись/покотитись униз*; *вимітати/вимести під мітлу*; *не на тій козі під'їжджати/під'їхати*; *промазати справу*; *зламати (зломити) зуби*; *зламати (собі) шию*; *тільки вухами лягнути*; *карта бита*. Наприклад, у тексті: Не ерепеньтесь, молодий чоловіче, не накидайтесь на добрих людей. Ваша карта бита! (М.Стельмах) [СФУМ, с. 288]; *перехитрити самого себе*; *дати хука* (помилитися в розрахунках); *лопатися/лопнути, як мильна булька* (бульбашика, банька і т. ін.); *падати/впасти в очач*; *падати/впасти з п'єдесталу*; *втрачати ґрунт під ногами*; *збиватися/збитися з дороги* (з пугі, з шляху і т. ін.); *сходити/зійти з шляху*; *зійти* (перевестися) *на пси*; *зійти* (звестися, перевестися і т. ін.) *сходити* (зводиться, переводиться) *нінащо* (ні навіщо); *не минути гріха*; *не розминутися з гріхом*; *не боятися/не побоятися гріха* (Бога). Наприклад, у тексті: Хотіла було й сина привчити [Горпина], та як побачила, що він, Бога не боячися, проїжджих обміряє, .. так .. схаменулась, перестала йому волю давати (Г.Квітка-Основ'яненко) [СФУМ, с. 37]; *впадати* (входити) *впасти* (увійти) *в гріх*; *пукатися/пукитися берега*; *принести в пелені* (у приполі); *набиратися/набратися гріха*; *положити гріх на душу*; *наварити каші*; *заварити кашу*; *в кашу вкинути*; *каша скисла* – не вдалося здійснити свій план. Наприклад, у тексті: Ми йтимемо через усю .. Україну, і після кожного селища нас ставатиме більше.. – Тепер нашим [ворогам] .. каша скисла (Ю.Смолич) [СФУМ, с. 289]; *наколотити гороху*; *наламати* (нарубати) *дров*; *нарізати* (утяти) *січки*; *земля тікає з-під ніг*; *збочувати/збочити з шляху*; *звертати/звернути з дороги* (з шляху); *ставати* (ступати) *на слизький шлях* (на слизьку дорогу); *збиватися* (сходити) *збитися* (зійти) *на манівці*; *звертати/звернути з дороги* (з шляху); *зійти з рівної* (прямої) *дороги*; *пливти* (плисти, і т. ін.) *попливти* (поплисти, піти і т. ін.) *проти течії*; *ступити на хистку стежку*; *кусати за п'яти*; *лихий* (рідше нечистий, дідько і т. ін.) *попутав*; *лукавий підкусив* (напутив, підбив і т. ін.); *опинитися на слизькому*; *баламутити світом*; *баламутити голову* (голову); *не мати царя в голові*; *убиратися/убратися з драпки в перепиранку*; *лізти* (грубо перти, пертися і т. ін.) *на рожен*; *лізти чортові на роги* (в зуби); *лізти /залізти* (полізти в петлю; лізти в пацу (в пазурі, в пельку і т. ін.); *видирати/видерти душу* (з тіла). Наприклад, у тексті: Йй-богу, так! Йй-богу так! – репетує кругом сірома. – Прокляті кармазини швидко відеруть у нас душу з тіла, не то що! (П.Куліш) [СФУМ, с. 69]; *вибити дух*; *влипнути в історію*; *мати халепу*; *гратися з вознем*; *вкоротити віку* (життя); *обгарити/обгаряти свої руки кров'ю*;

впійматися (пійматися, спійматися, попастися і т. ін.) *на гарячому*; *робити кайнове діло*; *робити темне діло*; *робити нечисте діло*; *робити чорне діло*; *дур заходить у голову*; *закон не писаний*; *перетягати* (перетягувати) *перетягти* (перетягнути) *струну*; *переходити/перейти межу* (міру, через край і т.ін.); *перегинати/перегнути палицю* (палку); *передавати/передати куті меду*; *летіти/полетіти* (піти) *догори дном* (дригом, ногами і т. ін.); *летіти/полетіти до дідька* (до біса, к бісу і т. ін.); *летіти/полетіти у прірву*; *летіти/полетіти шкереберть*; *залишитися при ніковому інтересі*; *лишитися*(залишитися, остатися і т. ін. з носом);

3) *не просуватися вперед*, *не приносити користі* – *пасти задніх*, *стояти* (лишатися, залишатися) *на одному місці*; *топтатися* (тупцювати, тупцюватися, тупцюватися, товктися) *на одному місці*; *дурно* (даремно, марно і т. ін.) *хліб* (харчі) *переводити* (їсти); *винаходити/винайти велосипед*. Наприклад, у тексті: Хочеш заново винайти велосипед? Це все кустарщина і самодіяльність – впевнено відрубав Хворостенко (М.Стельмах) [СФУМ, с. 78]; *молитися у відчинені двері*;

4) *дбати лише про себе* – *глядіти свого носа*; *дбати* (тільки) *про свою шкуру*; *рятувати свою шкуру*; *тремтіти* (труситися) *за свою* (власну) *шкуру*; *боліти* (уболівати, переживати і т. ін.) *за свою шкуру*. Наприклад, у тексті: Хіба ж то чоловік? Він заради вигідної служби з відьмою побратається. А думаєш, за людей вболіває? За себе! За свою шкуру боліє! (Григорій Тютюнник) [СФУМ, с. 36]; *видирати* (виривати) *видерти* (вирвати) *зубами*; *без керма і без вітрил*; *ні керма, ні вітрил*; *скакати* (вскакувати) *в гречку*, *крутити хвостом*;

5) *не контролювати себе*, *зникати* – *закусити вудила*; *відпускати/відпустити повіддя*; *як* (мов, ніби і т. ін.) *з ланцюга* (з цепу, з налігача) *зірвався*. Наприклад, у тексті: Салагатова не було – той останнім часом ніби з ланцюга зірвався.. (Ю.Збанацький) [СФУМ, с. 265]; *скреготатати зубами*; *кидатися/кинутися сторч головою*; *скакати цапа* – протестувати проти чогось; *брати/взяти ноги на плечі*; *винести/виносити ноги*; *мазати* (мастити, намазувати і т. ін.) *намазати* (намастити, помастити і т. ін.) *салом п'яти* (рідше п'ятки); *давати задній хід*; *дати дмухала*; *дати лиги*; *дати ногам знати*; *дати стрекала*; *показувати/показати хвіст* (хвоста); *показувати/показати спину* (потилицю);

б) *пиячити* – *в горілці киснути*; *по чарці*; *вклонятися чарці*; *заглядати* (зазирати) *в чарку*; *закропити душу*; *заливати/залити за комір*; *заливати/залити очі* (вульг. сліпи) *горілкою*; *заорати* (зарити) *носом*; *затоплювати/затопити лихо* (розум, горе, біду і т. ін.) *в чарці* (в горілці); *лизнути скляного бога*. Наприклад, у тексті: А що, лизнула скляного бога? – питався він, нахилиючись над її лице, заглядаючи у закриті очі. – Дурочка! (Панас Мирний) [СФУМ, с. 334]; *молитися скляному богові*; *перехилати* (перекидати) *перехилити*

(перекинути) чарку (по чарці); полоскатися в горілці; полоскати повивач(після хрестин); пополоскати/полоскати в роті (зуби, горло і т.ін.); припадати до горілки (до чарки, до пляшки і т.ін.); промочити/промочувати горло (гортань); прополоскати/прополіскувати горло; пропускати/пропустити крізь горло; роздавити (роздушити) піелітру (чвертку, пляшку і т. ін.); не розминатися /не розминутися з чаркою; ударитися в горілку; убити муху (чмеля); сірка смикнути Наприклад, у тексті: Одні примостилися під вокзалом чай пити; другі розтеклися по халабудках пивом прохолодитися; треті потягли у вокзал сірка смикнути (Панас Мирний) [СФУМ, с. 670]; з кругу (з пуктя) спитися; сп'яніти від успіху;

7) збагачуватися – гребти під (до) себе обома руками (обіруч); гребти (загібати, горнути і т. ін.) гроші лопатою; гнатися за копійкою; гріти (рідше нагрівати)/нагріти (погріти) руки; загинати (заламувати) / загнути (заламати) ціну (суму) ламати ціну за що; лізти по трупах; лізти в пани; ловити рибку в чому; тонутися (потопати) в розкошах; набивати (напихати)/набити (напхати) собі кишені; не по кишені жити; аж слину пускає /пустить (хоче щось придбати); вивертати (випрушувати)/вивернути (випрусити) кишені; викидати/викинути на вітер; кидати (пускати, розкидати) / кинути (пустити, розкинути) на вітер (витратити всі гроші); збирати вершки, стригти купони (забирати собі все найкраще). Наприклад, у тексті: Я бачу, що ви любите вершки на молоці збирати, - кинув напівжартома Майстренко (І.Цюпа) [СФУМ, с. 257];

8) діяти непринципово, знімати з себе відповідальність, нищити все – тримати (держати) ніс (носа) за вітром; ховатися/сховатися в куці. Наприклад, у тексті: Виходить так: народ вирішив створити в своєму місці індустрію, всі працюють на повну силу..., а інженер Горецький, вельмишановний спеціаліст-будівельник, вирішив сховатися в куці (М.Ю.Тарновський) [СФУМ, с.748]; іти шляхом найменшого опору; ходити манівцями; умивати/умити руки; замінити/замести сліди; зрівняти з землею; пустити з димом; розпускати/розпустити за вітром; і кінці в воду ; ховати/сховати (заховати і т. ін.) кінці в воду; на все готове;

9) красти – у чужі кишені лазити; мати довгі руки; мати не руи у руках; мати сверблячі (липкі) руки; за три огляди (шляхом крадіжки); перевіряти/перевірити кишені; піднімати (брати)/ підняти (взяти), що легко лежить; виїжджати на чужій спині; виїхати на плечах – користуватися результатами чужої праці. Наприклад, у тексті: Виявилось, коли ми перевірили роботу Званова, що ударник з нього липовий. На роботі він намагається виїхати на плечах товаришів (О.Донченко) [СФУМ, с.71];

10) займатися чимось безглуздом – грати (гратися) в ляльки; вихлюпувати/вихлюпнути разом з купелем і дитину; відсувати (відтіснити) на

задній план; розмінюватися на дрібниці; волам (бикам) хвосту крутити; клеїти (корчити дурня); бити бомки; не в ті взутися; витрачати/тратити порох; відриватися/відірватися від життя; відстоювати стояни; воювати (боротися з вітряками); за сім верст киселю їсти; носити (міряти) воду решетом. Наприклад, у тексті: Щасливий, хто вірить! А я таки думаю, що ми просто воду міряємо... (М.Коцюбинський) [СФУМ, с. 440]; товкти воду в ступі; тягти/протягти час; тягти (тягнути) сірка (кота, куцога) за хвіст (за хвоста); знаходити/знайти сокиру (сокирку) під (за) лавкою; відкривати/відкрити Америку; ганятися за вчорашнім днем. Наприклад, у тексті: Може, .. обминув він свою Комишанку десятою дорогою, і марна річ, як вважає Антон Герасимович, трястися вам сюди, ганятися за вчорашнім днем [СФУМ, с.147]; ганяти (ганятися, полювати і т. ін.) за двома зайцями; кидатися на всі боки; висіти на телефоні; сидіти на телефоні; набивати (напихати)/набити (напхати) пельку (кендюх, черево і т. ін.); об'їсти вуха кому; заглядати в ложку кому; розкидати /розкинути картами (карти, на картах);

11) не втручатися ні в що, набридати комусь, приставати – аби лихо тихо; не мати ніякого діла; ніс під себе; бігати (тягнутися) хвостом; вертітися (крутитися) перед очима (на очах); лізти на очі. Наприклад, у тексті: Обійдеться, - заспокоював її [Ксеню] Гнат. – Головне, не лізти на очі (С.Голованівський) [СФУМ, с. 346]; набивати/набити оскому; скребти голову кому; приставати/пристати реп'яхом (смолою, як шевська смола і т. ін.);

12) задовольнятися досягнутим, не розвиватися, відступати назад – спочивати на лаврах. Наприклад, у тексті: Нині вісімдесятилітній метр спочиває на лаврах і спостерігає за успіхами свого сина, який радує його дедалі більше (М.Слабошпицький) [СФУМ, с. 684]; не йти/не піти далі вух; мати синицю в жмені; плюнути на все; підгинати (підгортати) хвіст; заходити в глухий кут; закопувати (заривати) у землю свій талант; закинути перо; зупинятися/зупинитися (спинитися)на півдорозі; зробити з лемеша швайку; загубити вік; вилетіти з сідла; іти (поступатися) назад;

13) зазнаватися, пихато поводитися, вередувати, діяти підступно – гнути козира; дути губу (морду); копилити/закопилити (скопилити) губу (губи, носа, ніс і т. ін.); надувати (надимати)/надути губи; дерти носа (голову) вгору; високо літати; дертися вгору; витинати фортелі; біситися з жиру; дуріти з жиру; казитися з жиру; кружити в носі; крутити/закрутити веремію; крутити/покрутити носом; строїти комизу; химороду химородити; плести інтриги. Наприклад, у тексті: Скільки підступних інтриг плели кумоньки довкола його особи (Ірина Вільде) [СФУМ, с. 518]; брати/взяти на арапа; брати/взяти за горло; показати/рідко показувати свої зуби; показу-

вати (відкривати) своє справжнє обличчя; годувати обіцянками;

14) прикидатися, приховуючи справжні наміри – скорчити лазаря. Наприклад, у тексті: Чого ти здихаєш [зітхаєш]? – гримнув на неї голова. – У чоловіка навчилася?.. Той теж, як прийшов, то такого лазаря скорчив (Панас Мирний) [СФУМ, с. 658]; співати (заводити) лазаря; під виглядом; замулювати/ замулити очі; убиратися в тогу; грати/зіграти в дурня; корчити з себе дурня; робити з себе дурня; ховати голову в пісок; гратися в піжмурки; ламатися, як (мов, ніби і т. ін.) дівка на виданні; розводити дипломатію; ловити рибу (рибку) в мутній воді; міняти личину (шкіру); морицяти із себе сироту; носити маску (личину); надягати (надівати, надягати і т. ін.)/надягнути (надіти, надягти, натягти і т. ін.) овечу шкуру. Наприклад, у тексті: Вмів [дипломат] точити кігті гострі й хижі, Вмів овечу шкуру надягать, П'ять років підряд брехав в Парижі, Він, мовляв, за мир і благодать (А.Малишко) [СФУМ, с. 418]; робити/зробити вигляд; грати/зіграти роль; затаїти дух;

15) сердитися, нервувати, не мати терпіння, плакати, сміятися – лізти/полізти в пляшку. Наприклад, у тексті: Сагайда не дав розгулятися своєму самолюбству .. Зрештою, сам собі винен, і нічого тепер лізти в пляшку (О.Гончар) [СФУМ, с. 346]; виводити/вивести з себе; виводити/вивести з рівноваги; дивитися в ліс – бути незадоволеним; збитися з пантелику; аж під п'яти пече; увірвався терпець; квасити губи; розквасити губи; пуститися в забрід; розводити (розсипати) /розвести(розсипати) кислоти; розпускати/ розпустити слини (нюні, патьоки, рюми, рюмси); вискалювати/вискаляти зуби; продавати зуби;

16) втратити почуття сорому, власної гідності, надмірно захвалювати когось – очей у Сірка (Рябка, вовка) позичати/позичити; продати очі псові; і шапка не горить; робити з губи халяву; лизати п'яти (п'ятки) кому; лизати руки; лизати халяву. Наприклад, у тексті: Завжди так: поки їм треба, вклоняються, чоботи лижуть, а потім за собаку мають (З.Тулуб) [СФУМ, с. 333]; лизати язиком два боки; виляти/завиляти хвостом; співати алілуя; співати тієї ж самої; співати (виводити, розливатися, заливатися) соловейком (солов'єм); співати гімн; співати дифірамби; співати з чужого голосу; співати пісеньку чую;

17) чинити щось незвичайне, нездійсненне – давати гастролі; давати/дати концерти; викидати/викинути коника(коники); відколоти/відколювати номер; виколупати з пальця; як (мов, наче і т. ін.) ножем вколоти; вдарити в очі; викидати/викинути колінця. Наприклад, у тексті: [СФУМ, с.]; діставати (добувати, видирати і т. ін.)/дістати (добути, видерти і т. ін.) з-під землі; хотіти мерзлого в Петрівку; ділити шкуру невбитого ведмедя; будувати на піску; підставляти свою голову під обух; підставляти/підставити голову (лоб, лоба і т. ін.) під кулю; мати сім

п'ятниць на тиждень – часто змінювати свої наміри; влити в бочку меду ложку дьогтю – зіпсувати все дрібницею;

18) даремно ходити, не з'являтися кудись – давати/дати гаку; давати/дати круга; тинятися по світу; мишею топтати. Наприклад, у тексті: Годі тобі мишею топтати [СФУМ, с. 715]; топтати ноги; місця собі не зігріти; і носа (очей) не повертати; очей не показувати; не показувати/не показати ноги; не показувати (не являти, не показувати і т. ін.) носа;

19) жебракувати - дражнити (дратувати) собаку; ходити по людях; ходити/піти по миру. Наприклад, у тексті: Ми й покинули свою слободу і пішли по миру (Д.Мордовець) [СФУМ, с. 750];

20) заподіяти собі смерть – накласти на себе руки; покінчити з собою. Наприклад, у тексті: І саме тому, що – на випадок катастрофи – у нього було тепер чим покінчити з собою, він почував себе майже в цілковитій безпеці (О.Гончар) [СФУМ, с. 534]; полізти живцем у могилу; підсунути голову під колесо; пустити собі кулю в лоб; встромити голову в петлю; затягнути петлю (зашморг) на шиї.

Проведене дослідження зазначеної групи фразеологічних виразів дозволило нам виокремити цілий ряд негативних дій, вчинків українця, позначуваних цими стійкими сполученнями слів. Поряд із великою кількістю позитиву у своїй діяльності, як засвідчують наші наукові спостереження, українці влучно відтворюють засобами фразеології також і негативні прояви поведінки, як-от: НЕРОБСТВО, НЕГІДНІ ВЧИНКИ (ЗРАДА, ПІДСТУПНІСТЬ, ЛАКЕЙСТВО, ЖАДОБА ДО ЗБАГАЧЕННЯ, ПИЯЦТВО, КРАДІЙСТВО, ЖЕБРАКУВАННЯ, СУЇЦИД), БЕЗІНІЦІАТИВНІСТЬ, БЕЗПРИНЦИПНІСТЬ, БЕЗВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, ЕГОЇЗМ, НЕСТРИМНІСТЬ, ЗАЗНАЙСТВО, ПИХАТІСТЬ, ВЕРЕДЛИВІСТЬ, БЕЗСОРОМНІСТЬ тощо. На думку українця, заслуговує осуду той, хто нічого не робить, робить щось абияк, допускає помилки, робить негідні вчинки, втрачає авторитет, зазнає краху, не просувається вперед, не приносить користі, дбає лише про себе, не контролює себе, зникає, пиячить, діє безпринципно, знімає з себе відповідальність, нищить усе, краде, займається чимось безглуздим, не втручається ні в що, набридає комусь, пристає, задовольняється досягнутим, не розвивається, відступає назад, зазнається, пихато поводить, вередує, діє підступно, прикидається, приховуючи справжні наміри, втрачає почуття сорому, власної гідності, надмірно захвалює когось, чинить щось нездійсненне, жебракує, заподіює собі смерть тощо. Отож можемо зробити висновок, що наш народ є неперевершеним творцем мовних перлин, якими є, зокрема, й фразеологізми. А виокремлений нами для мовознавчого аналізу фрагмент фразеологічної картини світу на позначення негативних дій, вчинків людини є яскравим свідченням де-

яких рис української ментальності, що проявляються, зокрема, у вмінні відтворити й критично поставитися до негативних проявів буття й поведінки. Здійснений опис фразеологічного матеріалу спонукає до предметних роздумів над бездонною криницею народної мудрості та її подальшим поглибленим вивченням у лінгвокультурологічному аспекті.

Література

1. Алефиренко Н.Ф. Спорные проблемы семантики / Н.Ф.Алефиренко. – М.: Гнозис, 2005. – 326 с.
2. Аскольдов С.А. Концепт и слово / С.А.Аскольдов // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. – М., 1997. – С.34–69.
3. Барабуля А.М. Конотативні компоненти лексичної семантики як параметр міжмовного зіставлення (на матеріалі української та англійської мов): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд.філол.наук: спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / А.М.Барабуля. – К., 2007. – 19 с.
4. Большой фразеологический словарь русского языка. Значение. Употребление. Культурологический комментарий [отв. ред. В.Н.Телия]. – 2-е изд., стер. – М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2006. – 784 с.
5. Венжинович Н.Ф. Концептуальна й мовна картина світу як похідні етнічних менталітетів / Н.Ф.Венжинович// Лінгвістичні студії: зб. наук. праць. – Вип.14. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – С.8–13.
6. Венжинович Н.Ф. Про концептуальний зміст лексичних і фразеологічних одиниць /Н.Ф.Венжинович// Вісник Запорізького національного університету. – Філологічні науки. – 2006. – №2.– Запоріжжя, 2006.–С.43–47.
7. Венжинович Н.Ф. Українська фразеологічна картина світу (на матеріалі лексикографічних джерел) /Н.Ф.Венжинович // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: зб. наук. праць. – Вип.12. – Ужгород: Говерла, 2008. – С.84–86.
8. Гамзюк М.В. Культурологічний аспект емотивності фразеологічних одиниць німецької мови /М.В.Гамзюк // Науковий вісник КНЛУ. – Вип.2.–К.,2000. – С.49–58.
9. Добролюжа Г.М. Лінгвістична та культурологічна специфіка використання «кольорових» фразеологізмів /Г.М.Добролюжа // Мова і культура (Науковий щорічний журнал) – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2003. – Вип.6. – Т.ІІІ. – Ч. І. – С.198–204.
10. Жайворонок Віталій. Знаки української етнокультури. Словник-довідник / Віталій Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
11. Жайворонок Віталій. Українська етнолінгвістика. Нариси / Віталій Жайворонок. – К.: Довіра, 2007. – 262 с.
12. Каракуця О.М. Фразеологізми української мови з компонентом *душа* (структурно-семантичний, ідеографічний, лінгвокультурологічний аспекти): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / О.М.Каракуця. – Харків, 2002. – 19 с.
13. Кононенко Віталій. Концепти українського дискурсу. Монографія / Віталій Кононенко. – Київ – Івано-Франківськ: Плай, 2004. – 248 с.
14. Кононенко Віталій. Мова у контексті культури. Монографія / Віталій Кононенко. – Київ – Івано-Франківськ: Плай, 2008. – 390 с.
15. Краснобаєва-Чорна Ж.В. Концепт *життя* в українській фраземіці: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол.наук: спец.10.02.01 «Українська мова» / Ж.В.Краснобаєва-Чорна. – Дніпропетровськ, 2008. – 20 с.
16. Левченко О.П.Фразеологічна репрезентація світу / О.П.Левченко // Мовні і концептуальні картини світу: збірник наукових праць. – К., 2002. – С.307–315.
17. Мельник Л.В. Культурно-національна конотація українських фразеологізмів: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л.В.Мельник. – Донецьк, 2001. – 18 с.
18. Прадід Ю.Ф. Проблеми фразеологічної ідеографії (на матеріалі української і російської мов): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора філол. наук: спец.10.02.01 «Українська мова», 10.02.02 «Російська мова» / Ю.Ф.Прадід. – Дніпропетровськ, 1997. – 34 с.
19. Скаб Марія. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери. Монографія / Марія Скаб. – Чернівці: Рута, 2008. – 560 с.
20. Словник фразеологізмів української мови [уклад. В.М. Білоноженко та ін.] – К.: Наук. думка, 2003. – 1104 с.
21. Ужченко В.Д. Нові лінгвістичні парадигми „концепт - фразеологізм - мовна картина світу” / В.Д.Ужченко // Східнослов’янські мови в їх історичному розвитку: збірник наукових праць. – Запоріжжя, 2006. – С. 146–151.
22. Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови. Підручник /Д.В. Ужченко, Д.В.Ужченко – К.: Знання, 2007. – 494 с.